

Eduskunta

Lakivaliokunta

Lakivaliokunnan lausuntopyyntö 21.2.2017

HE 270/2016 VP, HALLITUKSEN ESETYKS EDUSKUNNALLE LAEIKSI TUOMIOISTUINLAIN JA ERÄIDEN MUIDEN LAKIEN MUUTTAMISESTA

Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri lausuu otsikkoasiassa seuraavaa julkisen oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan kannalta.

Käräjäoikeusverkoston muutokset

Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin oikeusapu- ja edunvalvontatoimistot toimivat esityksen tarkoittamien Kainuun, Lapin ja Oulun käräjäoikeuksien alueilla.

Keskeisiä perusteita käräjäoikeusverkoston uudistamiselle ovat käräjäoikeuksien toiminnallinen tehokkuus ja oikeuden saatavuus. Viime mainittu käsittää väestöpohjan sekä riittävän maantieteellisen kattavuuden ja kohtuulliset asiointietäisyydet kanslioihin ja istuntopaikoille. Toiminnalliseen tehokkuuteen ja oikeuden saatavuuteen liittyvät uudet toimintamuodot, kuten digitalisaatio.

Esityksessä pysytettäisiin **Kainuun käräjäoikeus**, käräjäoikeuspaikkakuntana Kajaani. Nykyisistä istuntopaikoista lakkautettaisiin Kuhmo ja Suomussalmi. Esitetty kanslia- ja istuntopaikkarakenne turvaa oikeuden saatavuuden, myös asiointimatkojen osalta.

Kemi-Tornion ja Lapin käräjäoikeuksista esitetään muodostettavaksi **Lapin käräjäoikeus**. Käräjäoikeuspaikkakunta olisi Rovaniemi ja Kemissä olisi erillinen kanslia. Istuntopaikat olisivat Inari (Ivalo), Kittilä, Sodankylä ja Utsjoki. Lakkautettavia olisivat Sodankylän kanslia ja Kemijärven ja Tornion istuntopaikat. Esitetty kanslia- ja istuntopaikkarakenne turvaa oikeuden saatavuuden, myös asiointimatkojen osalta. Saamenkieliset palvelut voidaan turvata tällä jaotuksella.

Oulun ja Ylivieska-Raahen käräjäoikeuksista esitetään muodostettavaksi **Oulun käräjäoikeus**. Käräjäoikeuspaikkakunta olisi Oulu ja Ylivieskassa olisi erillinen kanslia. Lisäksi Kuusamossa olisi istuntopaikka. Raahen kanslia ja siirtymäkauden kanslia Kuusamossa lakkautettaisiin, samoin Pudasjärven istuntopaikka. Lähtökohta on, että esitetty kanslia- ja istuntopaikkarakenne turvaa oikeuden saatavuuden, myös asiointimatkojen osalta. Oikeuden saatavuuden näkökulmasta otetaan kuitenkin esille asiaa harkittaessa, että Raahen istuntopaikan säilyttämistä puoltaisivat alueen väestöpohja, joka on noin 35.000 asukasta oikeusapu-edunvalvonnan mitoituksissa ja etäisyys Oulusta, noin 80 kilometriä. Pudasjärven istuntopaikka on ollut oikeusavun puolelta vain eräiden rikosasioiden istuntopaikkana, kun jo nyt hakemus- ja riita-asiat on istuttu pääosin Oulussa.

Oikeudellinen avustaminen

Esityksen mukaan on mahdollista, että pidemmällä aikavälillä varsinkin yksityiset oikeudelliset palvelut keskittyvät käräjäoikeuksien toimipaikoille ja vähenevät alueen muilta

paikkakunnilta. Kuten esityksessä on todettu, tätä kehitystä ei kuitenkaan yksin voida pitää ratkaisevana seikkana käräjäoikeusverkostoa arvioitaessa. Lisäksi valtion oikeusaputoimistojen toimipaikkaverkko on kattava.

Oikeusaputoimistojen toimintaedellytysten ja riittävän toimipaikkaverkoston turvaaminen onkin tärkeää oikeuden saatavuuden kannalta.

Matkakustannukset

Rakenneuudistuksen mukanaan tuoma etäisyyksien piteneminen aiheuttaa lisäkustannuksia asianosaisten ja oikeudellisten avustajien matkakuluina. Nämä maksetaan osittain valtion varoista. Muussa tapauksessa ne jäävät asianosaisten vastattaviksi. Kuten esityksessä on todettu, on vaikea arvioida määriä, jotka maksetaan valtion varoista todistelukustannuksina ja muulla perusteella, kuten oikeusavun nojalla asianosaiselle tai avustajalle. Käytännön näkökulmasta on kuitenkin kyse varteen otettavista kustannusten lisäyksistä. Esityksen laskentatapaan tai kustannusten kokonaismääriin ei ole erillistä lausuttavaa. Yksittäisen asian matkakustannuksilla on kuitenkin merkitystä varsinkin vähävaraisen asianosaisten kannalta.

Matkakustannusten vähentämisessä on kaksi tietä, prosessin uudistukset ja etäyhteyksien käyttö. Prosessien uudistuksissa on esityksessä todettu hankkeet sähköisen asioinnin lisäämiseksi ja käräjäoikeuksien asiamäärien vähentämiseksi. Sakkomenettelyn käyttöalaa laajennettaisiin ja eräät rikosasiat siirrettäisiin hallinnollisen sanktiojärjestelmän piiriin. Nämä vaikuttavatkin vähentävästi tarpeeseen asioida tuomioistuimessa henkilökohtaisesti.

Toiseksi matkakustannuksia voidaan vähentää etäyhteyksillä. Oikeudenkäyntiasioiden asianosaisia ja myös lievempien rikosasioiden vastaajia voidaan kuulla videon välityksellä. Henkilö olisi etäyhteyden päässä oikeusapu- tai edunvalvontatoimistossa, muussa valtion viranomaisessa tai valtion ja kunnan yhteispalvelupisteessä. Riita- ja hakemusasioissa on etäyhteydellä laaja käyttöala. Esimerkiksi perheoikeudellisten asioiden valmisteluistunnoista ja pääkäsittelyistä on saatu hyviä kokemuksia. Sama on tilanne rikosasian asianomistajien ja todistajienkin osalta.

Oikeusministeriön etäpalvelua koskevan projektin kautta on tavoitteena, että vuoden 2017 aikana kaikissa oikeusapu- ja edunvalvontatoimistoissa on etäyhteyksien käyttövalmius. Etäyhteyksin toteutettaviin oikeudenkäynteihin varaudutaan myös toimitilaratkaisuissa ja niiden muutoksissa.

Rikosasian vastaajien laajempi videokuuleminen edellyttää lainmuutosta. Vireillä onkin oikeusprosessien keventämiseen tähtäävä työ, jossa valmistellaan muun muassa ehdotukset, joilla lievennetään syytetyn velvollisuutta olla henkilökohtaisesti läsnä oikeudenkäynnissä sekä lisätään videokuulemisen käyttöä tuomioistuimissa. Tämän työn päätökseen saattaminen on tärkeää, kun arvioidaan uuden käräjäoikeusverkoston vaikutusta oikeuden saatavuuteen.

Erillislakien muutokset

Esityksen mukaisten erillislakien muutosten osalta ei oikeusapu- ja edunvalvontapiirillä ole erillistä lausuttavaa.

Annan tarvittaessa lisätietoja.

Kunnioittavasti

Kari Hietala
johtaja

Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri